

Estland, Letland en Litouwen

- Proef de middeleeuwse sfeer in het sprookjesachtige Tallinn
- Doorkruis via het plankenpad het Virumoeras van Nationaal Park Lahemaa
- Sta versteld van de uitbundige jugendstilpanden in Riga
- Bekijk de prachtige plafondschilderingen in het barokke Rundāle paleis
- Bezoek de Sint-Annekerk en het historische universiteitscomplex van Vilnius
- Speur naar alle archeologische vondsten rondom het Meer van Plateliai

Inhoud

7 Kaarten en plattegronden 9 Voorwoord 1 11 Estland, Letland, Litouwen: een kennismaking 12 Politiek en samenleving 15 Natuur 21 Bevolking 27 Eten en drinken 2 31 Geschiedenis 32 Lijfland en het groothertogdom 34 Grote vernietiging 37 Nationale bewustwording 39 Eerste periode van onafhankelijkheid 41 Bij de Sovjet-Unie 44 Ontwikkelingen sinds 1991 3 51 Kunst en cultuur 52 Muziek en dans 53 Schilder- en beeldhouwkunst 54 Literatuur 55 Architectuur 4 59 Tallinn, hoofdstad van Estland 64 Oude stad 74 Kalamaja 75 Kadriorg en Pirita 77 Buiten het centrum 79 Ten westen van Tallinn 80 Rondom Tallinn 82 Tips en adressen	5 85 Estland van noord naar zuid 86 Nationaal Park Lahemaa 89 Het noordoosten 92 Narva 94 Centraal-Estland 96 Peipusmeer 98 Tartu 105 Ten zuiden van Tartu 109 De zuidpunt 111 Viljandi 113 Nationaal Park Soomaa 115 Pärnu 118 Langs de kust richting Letland 120 Tips en adressen 6 125 De kust en de eilanden van Estland 126 Haapsalu 128 De eilanden boven Tallinn 128 Vormsi 130 Hiiumaa 134 Muhu 135 Saaremaa 144 Kleine eilanden 146 Tips en adressen 7 151 Riga, hoofdstad van Letland 155 Oude stad 163 Rondom de oude stad 166 In de buitenwijken 167 Jūrmala 168 Nationaal Park Ķemeri 169 Tips en adressen

Woord vooraf

Zowel cultuur- als natuurliefhebbers komen in Estland, Letland en Litouwen ruimschoots aan hun trekken. De prachtige middeleeuwse Hanzestad Tallinn, de metropool Riga en het Zuid-Europees getinte Vilnius worden afgewisseld met uitgestrekte bossen, stille zandstranden en unieke natuurreservaten. Neem daarbij het prettige, milde klimaat en je hebt alle ingrediënten voor een boeiende vakantie die zeer zeker ook met kinderen goed te doen is.

Het zijn alle drie op zich bijzonder intrigerende landen. Ze verdienen eigenlijk ieder hun eigen boek, want zowel qua geschiedenis en cultuur als qua natuur zijn ze zeer verschillend. De loop der geschiedenis heeft ze echter onlosmakelijk met elkaar verbonden. Bovendien lenen ze zich uitstekend voor een gecombineerde reis. De afstanden zijn namelijk klein, dus alles is prima met de auto of zelfs fiets te doen.

Hugo van Willigen

Tallinn, hoofdstad van Estland

Tallinn heeft een sprookjesachtige oude binnenstad. De architectonische rijkdom uit de tijd dat de Hanzeschepen aanmeerden is onwaarschijnlijk goed bewaard gebleven en maakt dat de middeleeuwen hier nog springlevend zijn. De machtige stadsmuren, die lange tijd als een van de sterkste in noordelijk Europa golden, staan er nog steeds, evenals de schilderachtige torens. Aankomend met de boot kun je al van ver de contouren van de hoge kerk-torens ontwaren. Dichterbij zie je enerzijds op de heuvel het majestueuze kasteel van de feodale heren, anderzijds in de benedenstad de statige 15de-eeuwse pakhuizen die herinneren aan de macht en welstand van de Duitse kooplieden. Lopend door het compacte netwerk van smalle straatjes kun je het trappelen van de pakpaarden nog bijna horen. Misschien zie je zelfs voor je hoe men voor een pand stopt en de scheepsgoederen naar de bovenste etage takelt.

Een piepende mobiele telefoon brengt je terug in de realiteit: het 'getrappel' blijkt niet van paarden te zijn, maar van meisjes op hoge naaldhakken die als volleurde ballerina's de kinderkopjes trotseren. Ook in Tallinn heeft de tijd niet stilgestaan. Rondom de romantische binnenstad staan tegenwoordig moderne glazen flat-gebouwen waarin woningen, banken, bedrijven en luxe winkelcentra gevestigd zijn. Tallinn is hard op weg om weer een belangrijk handelscentrum te worden: een Hanzestad van de 21ste eeuw.

< De Sint-Olafskerk was ooit het hoogste gebouw ter wereld.

Het is een flink aantal traptreden naar de top van de Sint-Olafskerk, maar het uitzicht over de oude stad is fenomenaal.

de meeste winkels, restaurants en barretjes. Verdwalen is gezien de kleine omvang van de oude stad bijna onmogelijk, al kan het ongestructureerde stratenplan soms verwarrend zijn. De hoge torens van de Sint-Olafskerk, het stadhuis en de Sint-Nikolaaskerk zijn echter goede oriëntatiepunten. In het moderne centrum rondom de oude stad bevinden zich de meeste winkelcentra, sporthallen, ziekenhuizen en andere instellingen. Verder in oostelijke, zuidelijke en westelijke richting liggen de betonnen en houten gebouwen, respectievelijk in de wijken Lasnamäe, Kalamaja en Kopli.

VOUDE STAD

Van Dikke Margareta tot op de Domberg

Het leukst is het om zonder plattegrond rond te dwalen en je door je ogen te laten leiden. Als je wilt kun je binnen 10 minuten van het ene naar het andere uiterste lopen, maar om alles af te gaan heb je minstens een halve dag nodig. Een goed punt om te starten is de middeleeuwse entree van de stad, de **Grote Kustpoort**. Let op het wapen van de Lijflandse Orde boven de ingang. Omdat de Hanzeschepen hier aanmeerden (de zee lag vroeger veel dichterbij), moest de stad goed verdedigd worden en vandaar dat men er in de 16de eeuw een sterk bastion neerzette. Vanwege de tot 4 m dikke muren kreeg dit de bijnaam **Dikke Margareta**. In de 19de eeuw werd het als gevangenis gebruikt, totdat deze in 1917 werd bestormd en vernietigd. Tegenwoordig dient het als **Maritiem Museum**. Het heeft onder andere oude kaarten en modelschepen. Vanaf het dak heb je een mooi uitzicht over

de oude stad. Het witte kruis en het monument op de heuvel ernaast herinneren aan de slachtoffers van de ramp met de *Estonia*.

> MARITIEM MUSEUM, Pikk 70, meremuuseum.ee

Pikk, Vene, Uus en Viru

De straat die op de kustpoort aansluit, loopt helemaal door tot aan het stadhuisplein: vandaar dat deze **Pikk** ('Lang') heet. Hier woonden de rijke kooplieden en zaten de grote gilden. Zo'n beetje de grachtengordel dus en vandaar de schitterende 15de-eeuwse koopmanshuizen. De bovenste etages werden meestal gebruikt voor de opslag van handelswaren. Vaak is het takelsysteem nog zichtbaar.

Een andere belangrijke straat was

Vene. Dit is de Estse benaming voor 'Russisch'. Hier woonden de Russische handelaren. Halverwege de straat tegenover een orthodoxe kerk bevindt zich in een van de oudste huizen van Tallinn het interessante **Stadsmuseum**. Aan de orde komen specifieke onderwerpen zoals de Hanze en de gilden, maar ook het dagelijks leven door de eeuwen heen. Daarnaast is er een video met sleutelmomenten die aan de verklaring van de onafhankelijkheid in 1991 voorafgingen. Door de beeldende inrichting is het museum tevens zeer geschikt voor kinderen.

> STADSMUSEUM, Vene 17, linnamuuseum.ee

Een poortje (Bremeni käik) verbindt Vene met **Uus** ('Nieuw'). Direct om de hoek zie je het mooie gebouw van de Litouwse ambassade. Het is een van de weinige gebouwen uit de Zweedse tijd. Let op de draken als waterspuwers. Aan het eind van de straat ligt de **Virupoort**. Oorspronkelijk was deze poort veel groter. Direct rechts ligt de doodlopende straat Müürivahe. Er staan kraampjes waar wollen sokken, wanten en truien worden verkocht. Als je er voorbijloopt, ligt aan je linkerhand de goed verborgen steeg **Katariina käik**. Nergens anders in de stad is de middeleeuwse sfeer zo goed bewaard gebleven. In de oude panden zijn moderne handwerksliedengilden gevestigd. Je kunt de kleermakers, glasblazers en keramiekkunstenaars aan het werk zien.

De prachtige Katariina käik heeft enkele leuke restaurants en kunstgalerijen.

Het kasteel van Rakvere heeft een Nederlands tintje.

grootste **reuzenkei** bij Letipea is ook niet ver weg. Terug op de snelweg naar Narva heb je mooie uitzichten op zee, vooral tussen Aseri en Aa. In Ontika bereikt het Baltische Glint de kustlijn, maar door boomgroei zie je er niet veel van. Spectaculair is de **Valaste waterval** (25,6 m hoog) waar een trap naar beneden is gebouwd, zodat je een perfect zicht op de rotswand zou kunnen hebben, ware het niet dat deze voor onbepaalde tijd is gesloten wegens instortingsgevaar. Desalniettemin blijft het zeker de moeite waard. Ongeveer 11 km verderop ligt het kalme kuuroord **Toila**. In het nabijgelegen park stond de zomerresidentie van president Konstantin Päts, maar na de inval van het Russische leger in 1941 is alleen het terras (met uitzicht op zee) ervan overgebleven. Toch is het een mooi ingericht park met een idyllisch tussen de bomen aan zee gelegen begraafplaats voor Duitse soldaten.

Het echte industriegeweld concentreert zich rondom **Kohtla-Järve**. In de sovjettijd zag de lucht hier dag en nacht zwart van de as en stof die uit de schoorstenen van de olieleesteenmijnen werd geblazen. Olieleesteen is leesteen die ontstaan is bij de vorming van aardolie op de zeebodem. Het wordt gebruikt voor de opwekking van energie en het maken van olie en chemische producten. Het is erg vervuילend en je hebt er veel van nodig. Bovendien blijft er veel as en troep achter, waardoor er enorme asbergen en grote meren met vervuילd water rondom de stad liggen. Ondertussen zijn er dure filters op de meeste schoorstenen gezet waardoor de luchtkwaliteit een stuk beter is, maar nog steeds zijn de mijnen erg vervuילend. De Estse regering kan ze echter moeilijk compleet sluiten, want er werken veel mensen en het is belangrijk voor de economie. Het is ook de enige manier van energieopwekking in Estland.

Kohtla-Järve is tegenwoordig een desolate stad met betonnen flats waarvan je je afvraagt hoe het mogelijk is dat ze nog niet zijn ingestort. Toch wonen er bijna 50.000 mensen en daarmee is het de vierde stad van het land. In de sovjettijd waren het er nog veel meer, toen de mijnen nog op volle toeren draaiden. Er hangt nu een wat vreemde, gelaten sfeer. De grauwe asbergen die de plaats omringen zorgen voor een haast surrealistisch tafereel. De inwoners zijn overheersend oudere mensen van wie bij de meesten het leven lang hard werken in de mijnen van de gezichten valt af te lezen.

Om een beeld te krijgen van het leven in de mijnen, kun je naar het **Mijnpark Museum** in het dorpje Kohtla-Nõmme gaan. Met een helm, lamp en warme jas word je zelf de mijnschachten ingestuurd, onder leiding van een gids. Je krijgt uitleg over de werking van de diverse machines, maar het leukste is dat je ook zelf aan de slag kunt als mijnwerker. Wel is het handig om van tevoren even te bellen voor een afspraak. Het toeristenbureau in **Jõhvi** is hierbij erg behulpzaam. Deze iets grotere plaats is ook handig als uitvalsbasis bij een langer verblijf in de noordoostelijke regio.

➤ MIJNPARK MUSEUM, Jaama 1, Kohtla-Nõmme, kaevandusmuuseum.ee

➤ TOERISTENBUREAU JÕHVI, Rakvere maantee 13a, Jõhvi

Nonnenklooster in Kuremäe

Verscholen tussen de heuvels ten zuiden van Jõhvi ligt bij Kuremäe een bijzonder klooster. Zo'n 80 Russisch-orthodoxe nonnen leven daar al ruim een eeuw ongestoord in hun eigen wereldje, oorlogen en machtswisselingen ten spijt. Voor voedsel trekken ze iedere ochtend naar de akkers, om tegen de avond met zakken aardappels en andere groenten weer naar het convent terug te keren. Onkosten worden gefinancierd met de opbrengsten uit donaties en souvenirverkoop. Het **Pühtitsaklooster** zelf lijkt op een sprookjesachtig fort met als blikvanger een vijfkoepelige kerk. Daaromheen staan tal van bijgebouwen, tuinhuisjes, woningen en zes kleinere kerken. Je kunt een rondleiding aanvragen en er zelfs blijven slapen, te midden van de pelgrims waarvan er jaarlijks een paar duizend komen aanlopen. Kom je met het openbaar vervoer, houd er dan rekening mee dat slechts enkele bussen per dag op en neer rijden.

➤ PÜHTITSAKLOOSTER, Kuremäe küla, Illuka vald

Sillamäe

Tussen Jõhvi en Narva ligt het plaatsje **Sillamäe**. De buitenwijken en de beruchte voormalige uraniumfabriek die vanaf de snelweg te zien zijn, doen vrezen voor weer een sovjetmisbaksel, maar het tegendeel is waar. Zo kan stalinistische architectuur dus ook zijn! Hier komen de lange, brede, met bomen geflankeerde straten wel tot hun recht en in plaats van betonblokkenflats staan er voornamelijk grote neoclassicistische gebouwen. Het

Zuidoost-Estland

In en om Põlva

Põlva heeft een grote aantrekkingskracht op jongeren. Dit in tegenstelling tot andere provincieplaatsen, waar de jeugd meestal zo snel mogelijk naar de stad trekt. De plaats zelf heeft niet veel bezienswaardigheden, maar de omgeving is schitterend en hij kan goed dienen als uitvalsbasis. Zo ligt 7 km noordelijker **Taevaskoja**, een prachtig recreatiegebied in de vallei van de Ahja. De laatste leent zich geweldig voor kanotochten: je hebt een prachtig uitzicht op steile kliffen van rood zandsteen. Wandelaars en fietsers kunnen de grotten Väike en Suur Taevaskoja bezichtigen of helemaal doorlopen tot aan Kiidjärve.

De omgeving van Põlva heeft ook genoeg te bieden voor de liefhebbers van **herenhuisen**. Zij kunnen bijvoorbeeld terecht in Ahja, Mooste en Rāpina. Laatstgenoemd plaatsje heeft een prachtig park.

Värsk is bekend om zijn mineraalwater. Het pittoreske gehucht ligt in het gebied van de Setu's, van wie in het **Setu Boerderijmuseum** te zien is hoe ze leven. Let op de bijzondere manier waarop de boerderijgebouwen zijn neergezet: als een gesloten cirkel om het erf waardoor het op een soort fortificatie lijkt. Je ziet dit terug in het iets noordelijker gelegen gehucht **Võporzova**. Ga ook langs **Tonja**. Speciaal aan dit vissersdorpje is dat alle huizen aan één kant van de weg zijn gebouwd. Bezoek in Obinitsa, waar de meeste Setu's wonen, het **Setu Huismuseum** voor een impressie van hun

SLAPEN ALS EEN PRINS

Ooit gedacht te kunnen overnachten in het Windsor? In Sangaste staat een herenhuis dat veel wegheeft van de residentie van de Engelse koningin. Het neogotische bakstenen kasteel uit 1881 is een lust voor het oog vanwege de fantasierijke architectuur met veel torentjes en gevels. Verassend genoeg is dit tevens een van de goedkoopste hotels in Zuidoost-Estland. Verwacht geen koninklijke luxe: je krijgt een kamer met een bed en dat is het. Het idee dat je in een kasteel slaapt, vergoedt echter veel. Bovendien kun je in de grote eetzaal goed en goedkoop dineren en een bezoek aan het kasteelmuseum is bij de prijs inbegrepen.

cultuur. Informeer naar de mogelijkheden om hier een traditionele maaltijd te nuttigen.

➤ SETU BOERDERIJMUSEUM, setomuseum.ee

Niet alledaags zijn de **zandgrotten** van Piusa, bij de spoorwegovergang aan de weg tussen Värsk en Obinitsa. Ze zijn het resultaat van glaszandwinning in de jaren 20. Tegenwoordig komt hier ieder jaar een gigantische vleermuizenkolonie winterslaap houden. Onder leiding van een gids kun je de grotten verkennen. Neem wel warme kleding mee, want het is ijskoud. Vanaf de grotten richting Võru kom je na een paar kilometer bij de rivier de Piusa. Hier begint een wandeltocht van 15 km (alleen de heenweg). Je loopt door een schitterende vallei met steile zandstenen wallen. Uiteindelijk kom je terecht in het park van het herenhuis van Vana-Vastseliina. Niet veel verder liggen de aantrekkelijke ruïnes van het 14de-eeuwse Duitse kasteel van **Vastseliina**. Natuurlijk kun je ook met de auto gaan.

Riga, hoofdstad van Letland

Lange drukke winkelstraten, fel neonlicht, voorbijflitsend verkeer en hoge flatgebouwen: Riga is het kloppende hart van het Balticum. Zo is het altijd al geweest. In de middeleeuwen zetelde hier de centrale macht van de Lijflandse Orde, onder Zweeds en tsaristisch bewind was het de belangrijkste stad van de Baltische provincie, terwijl het tijdens de eerste periode van onafhankelijkheid uitgroeide tot een van de meest vooruitstrevende steden van Europa. Tegenwoordig is Riga een intrigerende metropool (696.000 inwoners) waar mooi en lelijk of ouderwets en modern elkaar voortdurend afwisselen. Het heeft een prachtig historisch centrum dat zich met hangen en wurgen door de eeuwen heen heeft gewerkt; nu is het het hart van de kunst- en uitgaanswereld. Karakteristiek zijn de Duitse pakhuizen uit de Hanzetijd en de spitse kerkstorens, maar boven alles is Riga een stad van de Jugendstil. Niet voor niets noemt men Riga ook wel 'Klein Parijs'!

< Het gebouw van de Zwarthoofden in het historische centrum van Riga.

De Dom van Riga is een ideaal oriëntatiepunt bij een verkenning van de oude stad.

Dom van Riga

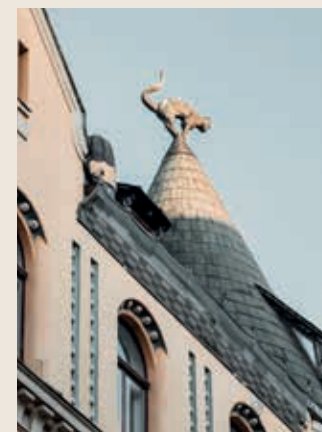
Alles betreffende de Dom is massaal. Het is de grootste kerk in het Balticum, de toren is enorm, het aansluitende plein is het grootste van de stad en het orgel was ooit het grootste instrument ter wereld. Met de constructie ging men dan ook niet over een nacht ijs. Je mag stellen dat de beroemde uitspraak 'Riga is nooit af' (verwijzend naar een legende dat de stad naar de bodem van de Daugava zal zinken op de dag dat de stad voltooid is) zeker voor de kerk opgaat. Het oudste gedeelte (1211) rond het altaar is romaans, het 15de-eeuwse deel gotisch en de toren (1775, de derde nadat eerdere versies wegens brand en instortingsgevaar waren vervangen) is barok.

Het interieur is tijdens de reformatie grotendeels verwoest. De preekstoel uit 1641 is een van de weinige objecten die bewaard zijn gebleven. Het meeste plezier zul je beleven aan het ontcijferen van de grafstenen die in de vloer liggen. Hoe dichterbij het altaar, hoe rijker en voornamer de overledene. Interessant is dat sommige stenen aan de noordkant een code hebben die de positie of het beroep van de overledene aangeeft. De invloedrijke familie Tisenhausen heeft een eigen kapel.

De Dom is befaamd om het orgel dat in totaal 6718 pijpen telt. Het oorspronkelijke Duitse meesterwerk heeft een oranje tintje aangezien het in de

DE KAT ZIJN KONT

In Meistaru iela staat een opvallend geel huis met op elk van de twee torens een zwarte kat. Deze stonden er oorspronkelijk niet op, maar werden er aan het begin van de 20ste eeuw geplaatst door een rijke koopman. Vergeleken met nu was er één klein verschil: hun achterste was toen gericht naar het tegenoverliggende gebouw, het Grote Gilde! Het geval wilde namelijk dat zij hem het lidmaatschap hadden geweigerd. Op zoek naar wraak kocht hij het dichtstbijzijnde huis, liet zijn eigen katten naboetseren en plaatste deze op het dak. Zijn ludieke actie werd hem niet in dank afgenomen. Het gilde stapte zelfs naar de rechter. Er volgde een lang gevecht over de kwestie of de katten in deze niet zo elegante positie mochten blijven staan. Met de Eerste Wereldoorlog kwam er een eind aan de rel. Toen het Filharmonisch Orkest later de nieuwe bewoner van het Grote Gilde werd, besloot men dat de katten hun kont moesten keren.

Niet een kat in de zak, maar op het...

jaren 80 is herbouwd door een Zaans orgelbouwbedrijf. De orgelkast dateert uit de 16de eeuw, de barokornamenten uit de 17de.

In het klooster dat later aan de Dom werd toegevoegd, zit sinds 1773 een museum. Tegenwoordig heet dit het **Museum van Riga's Geschiedenis en Navigatie**, interessant als je meer wilt weten over hoe Riga uitgroeide tot de stad die het nu is. Veel aandacht gaat uit naar de Hanzeperiode en de ontwikkeling van de zeenavigatie.

- DOM VAN RIGA, informeer bij het toeristenbureau over orgelconcerten, doms.lv
- MUSEUM VAN RIGA'S GESCHIEDENIS EN NAVIGATIE, Palasta 4, rigamuz.lv

Aan de andere kant van de Dom ligt het **Herdera laukums**, vernoemd naar de Duitse schrijver en theoloog Johann Herder (1744–1803). Van 1764 tot 1769 gaf hij les in de Domschool en preekte hij in een aantal kerken. Tevens schreef hij in die tijd de *Fragmente über die neuere Deutsche Literatur*, waarin hij zijn (positieve) mening geeft over folkloristische liederen. Hij verzamelde in zijn leven in totaal 78 *dainas*, simpele vierregelige gedichtjes. Doorlopend naar Palasta staat op nr. 9 het huis waar Peter de Grote verbleef als hij in Riga was. In 1745 werd dit paleisje verbouwd door Rastrelli, de architect van het Winterpaleis en het Rundāle paleis.

De westkust van Letland

Westelijk Letland, zeg maar het hele gebied ten westen en ten zuiden van Riga, is overwegend vlak, dichtbebost en schaars bevolkt. Het is opgedeeld in de culturele regio's Koerland en Semgallen, die beide op hun eigen manier aantrekkelijk zijn. Kenmerkend voor Koerland (Kurzeme in de Letse benaming) zijn de langgerekte witte zandstranden (zoals bij Kolka). Je kunt er gemakkelijk een plekje voor jezelf vinden. Meer drukte tref je aan op de gerenommeerde stranden van de havensteden Ventspils en Liepāja. Daarnaast liggen in de kustprovincie een aantal mooie natuurgebieden (zoals de Abava Vallei en Slītere) en prachtige historische plaatsjes (Talsi en Kuldīga). Aantrekkelijk is bovendien dat dit alles goed met de fiets te doen is. Toeristenbureaus verschaffen zelfs gratis fietsroutes en kaarten. Een klein minpuntje: Koerland staat bekend om het wel erg wisselvallige weer. Het overwegend vlakke land van Semgallen (grofweg het gebied tussen Dobeles en Jēkabpils) is door de talrijke waterwegen erg vruchtbaar, waardoor de regio altijd welvarend is geweest. Van de 16de tot de 18de eeuw hoorde de provincie bij het Koerse groothertogdom. Uit die tijd dateren ook de pronkstukken van de regio: het paleis van Jelgava (toen hoofdstad van Koerland) en het sublieme Rundālepaleis.

< Het Rundālepaleis.

Paleis Rundāle is het belangrijkste barokke paleis in Letland.

sovjetsfeer hangt, mede door de aanwezige chemie- en metaalindustrie. De boeiendste bezienswaardigheid is een **Ordekasteel** (1347), gebouwd op de asresten van een Semgallens bolwerk. Er is verrassend veel van bewaard gebleven.

Natuurpark van Tērvete

In de oervallei bij **Tērvete** ligt onder de lange dennenbomen een schitterend recreatiegebied voor kinderen. Er zijn speelplaatsen en een dwergendorp met piepkleine huisjes, terwijl je in de bossen houten kabouters en reuzen tegen het lijf loopt. Geen passender plek dus voor het oude huis van kinderboekenschrijfster **Anna Brīgadere** (1861–1933), vernoemd naar een klein mannetje (Sprīdīši) uit haar boeken en nu een **museum**.

Aan de andere kant van de grote weg bij de uitkijktoren is een expositie gewijd aan de geschiedenis van de Semgallense stammen. Deze hadden hardnekkig weerstand geboden tegen de Duitse kruisridders. Toen hun situatie hopeloos werd, lieten zij hun geboortegrond in vlammen achter en vertrokken naar Litouwen om daar gezamenlijk met de Samogitianen de strijd voort te zetten. Erg leuk gevisualiseerd zijn de twee miniatuurmodellen van houten fortificaties die vroeger op de heuvels in en om Tērvete stonden. In het plaatsje zelf staat een statige lutherse kerk uit de 17de eeuw. Deze heeft een schitterende grafkelder (1906) voor de familie van graaf Palen.

➤ ANNA BRĪGADERE MUSEUM, spridisi.lv

Rundālepaleis

Zo midden in het land op een plek waar je het absoluut niet verwacht staat een barok meesterwerk dat je in het Balticum maar zelden tegenkomt. Rundāle (1736–1740) heeft de grandeur van een paleis, maar in werkelijk-

Rundāle gezien vanuit de grote tuin achter het paleis.

heid was het niet meer dan het zomerverblijf van een tamelijk nietszeggende hertog van Koerland. Het ontwerp kwam van de Italiaan Francesco Bartolomeo Rastrelli, die niet lang daarvoor het Winterpaleis in Sint-Petersburg had afgeleverd. Ook in de provincie maakte hij zijn faam waar: mag het kanariegele bouwwerk van de buitenkant relatief eenvoudig zijn, het interieur is om je vingers bij af te likken. Van de 138 kamers zijn er zo'n 40 te bezichtigen, de meeste voorzien van de prachtigste plafondschilderingen en gedetailleerd stucwerk. Rastrelli werd hierbij geholpen door andere beroemdheden uit zijn tijd, zoals Martini, Zucchi en Graff.

Hoewel veel van het oorspronkelijke meubilair is verdwenen, zijn de vertrekken weer ingericht naar de smaak van de 18de eeuw. Uitschieters zijn de troon-, bal- en banketzaal, maar ook de slaapkamer van de hertog mag er zijn. Op de begane grond zijn de persoonlijke eigendommen tentoongesteld. De rest van het paleis is als museum opgezet, gericht op Letse kunst en geschiedenis. Minstens zo indrukwekkend is de grote Franse tuin die ook in volle glorie is hersteld. In de zomer worden hier verscheidene festivals georganiseerd. Er gaan bussen vanuit Bauska; stap uit in Pilsrundāe, niet te verwarren met Rundāle.

➤ RUNDĀLEPALEIS, Rundālespils, rundale.net

Op de Gauja kun je genieten van de rode rotswanden.

NOORD-VIDZEME

Een historische Hanzestad aan de Gauja met kasteelruïnes en een oude kerk (1283): het klinkt goed, maar **Valmiera** heeft het net niet. Dit komt vooral doordat het historische centrum in 1944 volledig afbrandde. Er is weinig meer te zien, al biedt de kerktoeren wel een mooi uitzicht. Valmiera moet het met name hebben van de centrale ligging: kijk nog maar eens op de kaart en je ziet dat alle grote wegen uit de omgeving hier kruisen. Vandaar dat deze stad erg handig is als uitvalsbasis voor verkenning van de noordelijkste regio van Letland.

Pal ten westen van Valmeira ligt de **Zilaiskalns**, met 127 m het hoogste

punt in de regio. Daarmee was het tevens een ideale locatie voor de Lijven om er hun rituelen uit te voeren. Er is een observatiepost, maar deze heeft meer weg van een rechtop gezette betonnen rioolbuis die nauwelijks kan worden beklommen.

Het **Burtniekiemeer**, in grootte het vierde van Letland, is verbonden met tal van legendes. Zowel Esten, Lijven als Letgallen hebben er aan de oevers gewoond. Het dorpje Burtnieki in de zuidelijke punt staat bekend om de paardenraces en -fokkerij. Er is helaas weinig ontwikkeld voor toerisme en het plaatselijke herenhuis ziet er wat desolaat en vervallen uit. Als er wat aan gedaan zou worden, zou het een ideaal recreatieoord kunnen worden.

Mazsalaca

Mazsalaca is zo'n beetje het Sigulda van de Salaca. Het gebied rondom het vriendelijke plaatsje is bezaaid met kliffen, grotten en parken. Bijzonder attractief voor kinderen is het **Skanaiskalns park**. Zo kun je bij een betoverde dennenboom in een weerwolf veranderen indien je bij volle maan de juiste rituelen uitvoert. Minstens zo gruwelijk kunnen de gevolgen zijn als jonge geliefden op de Dromentrap elkaar de traditionele vraag stellen of ze bij elkaar passen; meer griezelen doe je in de Duivelsgrot. Aan het eind van de route ligt een zandstenen klif waar je kunt echoën.

Vanuit Mazsalaca kun je via Rūjiena naar het grensstadje Valka of terug naar Valmiera. In Valka valt nog minder te beleven dan aan de Estse zijde, al blijft het apart dat de grens dwars door de stad loopt. Op de A3 naar

Meer van Alūksne.

Valmiera ligt op 5 km ten zuiden van het plaatsje **Strenči** het allermooiste stukje Gauja met hoge en steile kliffen. Rafters moeten hier zeker naartoe!

TUSSEN ALŪKSNE EN GULBENE

De plaats **Alūksne** kan maar op weinig belangstelling rekenen, terwijl er toch genoeg te doen valt. Het is schitterend gesitueerd aan een groot meer met daarin vier eilandjes. Op het grootste hiervan liggen de aansprekende ruïnes van het **Ordekasteel Marienburg** (1342). Daaromheen zijn sportvelden en strandjes aangelegd. Samen vormen ze een leuk recreatiegebied. Het plaatsje zelf is plezierig om even doorheen te lopen. Tegenover het grote eiland staat het neogotische **Nieuwe Kasteel** (1863). In het bijbehorende park tref je een mausoleum voor de plaatselijke adellijke familie aan, naast een paviljoen en een tempeltje. De laatste niet te verwarren met de idyllische **Tempelheuvel** in de noordelijke punt van het plaatsje. Op de heuvel stond ooit een bolwerk van de Letgallen. Eveneens staat er in de plaats een barokke lutherse kerk, die je eerder in Vilnius zou verwachten. Binnen ligt de originele druk van de eerste Letse bijbelvertaling, gemaakt door de Duitse klerk Ernst Glück (1654–1705), die hier preekte. Het **Ernst Glück Bijbelmuseum** bezit een grote collectie bijbels en andere religieuze publicaties. Overigens is zijn stiefdochter nog bekender. Misschien niet onder haar Litouwse meisjesnaam Marta Skrovronska, maar wel als tsarina Katharina I, de vrouw van Peter de Grote.

➤ ERNST GLÜCK BIJBELMUSEUM, Pils 25a, visitaluksne.lv

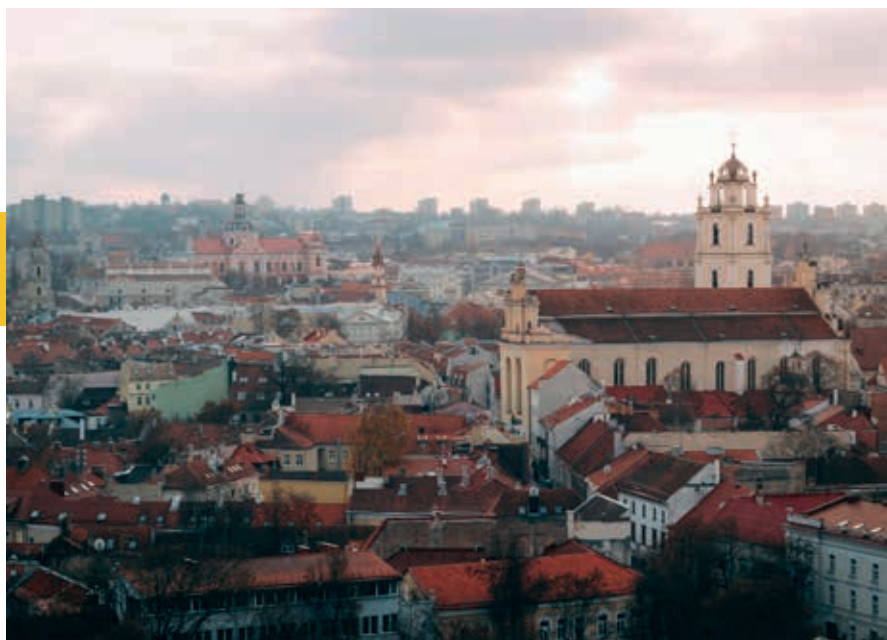

Vilnius, hoofdstad van Litouwen

Vilnius (550.000 inwoners) heeft de allure van een Zuid-Europese stad, zeker als de avondzon tegen de crèmekleurige muren van de kerken aanschemert. Het contrast met de andere Baltische hoofdsteden is groot. Hier geen zware gotische architectuur en geen sobere protestantse godshuizen uit de tijd dat de Duitsers het meer noordelijke Balticum domineerden. Beklim maar eens de kasteelheuvel. Je hebt een schitterend uitzicht over de oude stad, een van de grootste ter wereld. Wat je ziet is een indrukwekkende tempel van barok, gedomineerd door kerktorens en koepels in allerlei soorten en maten, afhankelijk van de religie. Het illustreert nog maar eens het multiculturele verleden van de stad. Al in de middeleeuwen was het een smeltkroes van Polen, Joden, Russen en anderen. Neem je het huidige straatbeeld, dan is er eigenlijk weinig veranderd: een bonte combinatie van gesjeesde zakenlieden en politici in grote dure auto's, pikant geklede meisjes die al jong achter de kinderwagen lopen, geestelijken die gebroederlijk op straat verschijnen en kunstenaars die in hun eigen wereldje à la Montmartre leven.

< Barok en kerken kenmerken de binnenstad van Vilnius.

Panorama van Vilnius.

Geschiedenis

Volgens de legende zou Vilnius in 1323 op goddelijk ingeving gesticht zijn door groothertog Gediminas, maar feit is dat er zeker 1000 jaar eerder al aan de oevers van de Neris geleefd werd. Toen Vilnius in de 14de eeuw hoofdstad werd van het Litouwse rijk, stond er ook al een nederzetting en een houten kasteel. Het laatste werd vervangen door een stenen fort, wat ook wel nodig was om stand te houden tegen de voortdurende aanvallen van de Duitse Orde en de Tartaren. Regelmatig werd de stad verwoest en pas nadat er aan het begin van de 16de eeuw een 2,4 km lange verdedigingsmuur was gebouwd, brak er een periode van voorspoed aan. Vilnius had een grote aantrekkingskracht op handelaren en ambachtslieden uit allerlei contreien en ontwikkelde zich als het voornaamste boekdrukcenrum in Oost-Europa. In 1569 leek de stad even zijn vooraanstaande status te verliezen, want met de vorming van het Pools-Litouwse gemenebest werd Warschau de nieuwe hoofdstad. De komst van de jezuïeten in hetzelfde jaar bracht echter nieuw perspectief. Ze stichtten een school die een decennium later was uitgegroeid tot een vooraanstaande universiteit van waaruit met succes de contrareformatie werd geleid. De jezuïeten hadden bovendien vanuit het zuiden de barok meegebracht. Deze stijl zou vanaf de 17de eeuw het gezicht van de stad gaan bepalen.

DE DROOM VAN GEDIMINAS

Net als Rome is Vilnius gebouwd op en omringd door heuvels: je zult het wel in je benen voelen als je er een dag rondloopt. Maar beide steden hebben ook gemeen dat er een wolf is betrokken in hun 'scheppingsverhaal'. Volgens de legende zou Gediminas op een dag zijn kamp aan de oever van de Neris hebben opgeslagen om daar uit te rusten van een succesvolle jachtdag. Direct viel hij in een diepe slaap en droomde van een grote ijzeren wolf die vanaf de top van de naastgelegen heuvel oorverdovend jankte. De volgende morgen gaf een heidense priester uitleg: het was een goddelijke opdracht aan de groothertog om hier een kasteel en een stad te bouwen. Een stad waarvan de faam tot in alle uithoeken van de wereld zal doorklinken, net zoals het gehuil van de wolf.

De inlijving bij tsaristisch Rusland in 1795 ging gepaard met grote plunderingen en vernietigingen. Hoewel Vilnius de hoofdstad van de provincie Litouwen werd, was het vooral een toevluchtsoord voor Poolse adel. Steeds luider riepen ze om het herstel van de Poolse hegemonie, maar noch de komst van Napoleon, noch twee opstanden leverden het gewenste resultaat. Represaillemaatregelen zoals de sluiting van de universiteit (die ondertussen was uitgegroeid tot de meest prestigieuze binnen het tsaristische rijk) en de verkettering van de katholieke kerk (veel kerken werden verbouwd tot orthodoxe godshuizen) brachten de stad in het slop. Pas aan het eind van de eeuw, met de ophanden zijnde industrialisatie, kwam er een ommekeer. De bevolking groeide explosief van zo'n 20.000 rond 1800 naar 160.000 een eeuw later. De nieuwkomers waren vooral Joden, die naar schatting de helft van de bevolking gingen uitmaken. Litouwers telde de stad daarentegen nauwelijks. Hoewel de bevolkingssamenstelling aan het begin van de 20ste eeuw dus behoorlijk veranderde, bleef de Poolse cultuur domineren. Toch zou ook in Vilnius het Litouwse nationalisme tot grote hoogte stijgen en na de Eerste Wereldoorlog werd het tot hoofdstad van de nieuwe republiek uitgeroepen. Maar daarmee was de kwestie niet afgelopen. Polen bleef de stad claimen en in 1920 namen rebellerende Poolse troepen het bij een verrassingsaanval in beslag. Pas onder de Sovjets werd de oude situatie weer hersteld, maar de stad had er een flinke prijs voor moeten betalen: een deel was platgebombardeerd en de bevolking was bijna gehalveerd. De voornaamste slachtoffers waren de Joden.

Na de oorlog werd Vilnius herbevolkt met Litouwers en in mindere mate Russen. De stad werd uitgebreid met lelijke grote betonnen flats, typische sovjetbouw die voor woonwijken moest doorgaan, maar de plannen om de oude stad gedeeltelijk af te breken voor de aanleg van een snelweg, zijn gelukkig nooit doorgezet.

Typische windwijzers van Nida.

WINDWIJZERS

Symbolisch voor Nida zijn de prachtig bewerkte windwijzers. Het is een traditie die dateert van halverwege de 19de eeuw, toen het de vissers verplicht werd gesteld om zo'n windvaan in de top van hun boot te hangen. Dit was nodig om goed onderscheid te kunnen maken tussen de kurenėnai (typisch Koerse vissersboten met platte bodem en 8–10 m lang), want elk dorp had zijn eigen visgebied en men kwam te vaak in elkaars vaarwater. Vandaar dat ieder dorp een eigen zwart-wit geometrisch symbool kreeg dat op de windwijzers moest worden aangebracht. Waren de eerste simpel gemaakt van tin, 60 x 30 cm groot, met aan de zijanten een rode en witte vlag, naarmate de jaren verstreken begon men er steeds meer houten (religieuze) decoraties op aan te brengen. Ze werden een statussymbool: hoe groter en fijner uitgewerkt, hoe meer aanzien de familie van de eigenaar had. Aan het eind van de 19de eeuw begon men ze ook te kleuren.

Tegenwoordig zie je ze niet alleen op de boten, maar ook op de daken van de huizen en op palen. In Juodkrantė is een galerie waar je ze kunt bekijken en kopen.

➤ **WINDWIJZERGALERIE, Juodkrantė, L.Rezos gatve. 13, ambertale.com**

Let op de houten ornamenten, zoals twee gekruiste paardenhoofden op de dakrand. Vaak zit er een symbolische of mythologische betekenis achter. Een van de huizen is ingericht als **Etnografisch Museum**.

➤ **ETNOGRAFISCH MUSEUM, Naglių 4, visitneringa.com**

Hoge duinen

Lijkt het misschien vanuit het dorp nog wel mee te vallen met de hoogte: als je er eenmaal voorstaat dan piep je wel anders. Gelukkig is er een trap die het gemakkelijk maakt om boven te komen. Op de top staat een zonnewijzer gebaseerd op de oude Litouwse kalender. Het uitzicht is er geweldig. De

Kleurrijke houten vissershuisen zijn typisch voor Nida.

duinen strekken zich uit tot in Kaliningrad. Als je lang genoeg doorloopt, word je vanzelf tegengehouden door een Russische soldaat die je vriendelijk doch dringend verzoekt om weer terug te gaan.

Vanaf de duintop kun je naar beneden lopen tot aan de lagune. Ga er niet zwemmen, want het water is vervuild. Een duik nemen kan wel in de Oost-zee; een pad leidt vanaf de duinen naar het (met de Blauwe Vlag bekroonde) strand aldaar. Onderweg kom je langs de **vuurtoren**, het hoogste punt op de schoorwal.

➤ KUSTGEBIED BIJ DE NEMUNAS DELTA

Aan de oostzijde van het Koerse Haf ligt de Nemunas Delta, een prachtig kustgebied (29.000 ha). Vlak voordat de rivier uitmondt in zee, vertakt hij zich nog in tal van smalle zijriviertjes, daarmee allerlei kleine eilandjes creërend. Het is een spectaculair gezicht als de rivieren in de lente buiten hun oevers treden en daardoor het gebied grotendeels blank zetten. Voor de mens daardoor niet geschikt om te wonen, maar voor vogels des te meer; jaarlijks komt er een grote verscheidenheid over om hier te broeden of uit te rusten. Observatietorens maken het een paradijs voor vogelspotters.

Naast het natuurschoon zijn er enkele leuke plaatsjes. Net buiten de delta ligt **Šilutė**, de grootste plaats uit de regio (25.000 inwoners). Op een plaatselijk museum na is er niet veel te doen, maar het kan goed dienen als uitvalsbasis bij langer verblijf en het heeft een toeristenbureau. Het ligt op de weg naar **Rusnė**, het belangrijkste vogelspotgebied. In het gelijknamige vissersdorpje bevindt zich het bezoekerscentrum van de Nemunas Delta, dat overigens de status van regionaal park heeft.